

Ankara Üniversitesi Açık Ders Notları

FEL 216 Estetik ve Sanat Felsefesi

1. HAFTA:

Güzel Nedir?

Estetik ve Sanat Felsefesi alanının en temel sorusu. Ancak ilginç ve aslında garip bir soru.

Güzel nedir? Bu soru üzerine düşünelim.

Nelere güzel diyorsunuz?

Neler size güzel geliyor?

Neler size güzel görünüyor?

İnsanlar neleri güzel buluyor?

Sorudaki ilginç özellik nedir peki?

Güzellik bir nesneyse, bildiğimiz türden bir nesne gibi görünmüyor.

Açımlayıcı bir tümce örneği:

“Gökyüzü kırmızı ve güzeldir.”

Tümceyi bileşenlerine ayırılım:

1. Bileşen: “Gökyüzü kırmızıdır.”

Evet, gökyüzünün kırmızı renkte görüldüğü durumlar vardır; çünkü fiziksel dünyanın bir parçasıdır ve belirli bir dalga boyundaki ışığı yansıttığı için kimi zamanlarda kırmızı olduğu gibi, kimi zamanlarda farklı renklerde de görünebilir (sarı, turuncu gibi).

Aynı bir cismin ağır olması, çünkü belirli bir kütesinin olması gibi.

Bu türden özellikler, nesnelere fiziksel yapısının bir sonucudur.

Dolayısıyla normal bir kişiye nesnelere nasıl görüneceğini, gözleyeninin onları nasıl göreceğini söyleyebiliriz. Tıpkı metalin sert, pamuğun yumuşak olması ve böyle algılanması gibi. Bu konuda hemen hemen herkes fikir birliği içinde olabilir. Bir anlaşmazlık olduğunda, gözleyen kişi ya da gözlem koşulları incelenerek sorun kolayca çözülebilir. Yani bunlar nesnel özelliklerdir.

2. Bileşen: “Gökyüzü güzeldir.”

İşte farklılık burada kendisini gösterir. Güzellik, kırmızılık gibi bir özellik değildir. Diğer özellikler için yapılan açıklamalar, güzellik için yapılamaz. Güzelliğin fiziği yada kimyası yoktur. Ve bu konuda anlaşmazlıklar vardır.

Gökyüzü her zaman ve herkes tarafından güzel bulunmayabilir. Ama asıl temel soru, gökyüzü güzel olarak ifade edildiğinde, söylenmek istenenin ne olduğudur. Gökyüzünün güzel olarak bulunmasını ve gökyüzüne güzel niteliğinin yüklenmesini sağlayan şey nedir?

Şimdi yeniden örneğimize dönelim:

“Gökyüzü kırmızı ve güzeldir.”

Bu tümceye ilişkin, ‘kırmızılık nedir’ ve ‘güzellik nedir’ soruları, birbirinden tamamıyla farklı sorulardır. Bu soruların doğası itibarıyla farklı olduğunu anlamak, bizi estetik ve sanat felsefesinin alanına hazırlamakta ve doğrudan bu alanın içine çekmektedir.

Güzellik konusundaki yargılarımız, düşüncelerimiz, ifadelerimiz ve görüşlerimiz neden bu kadar çeşitlilik gösteriyor?

Yoksa güzellikten söz etmek, yalnızca bir konuşma biçimi mi?

Bir Őeye güzel derken, aslında ona övgü m  d z yoruz?

Ya da ‘görünüşü hoşuma gidiyor’ demek mi istiyoruz?

Örneğin ‘‘Günbatımı güzeldir.’’ ifadesi, onun görünüşü hoşuma gidiyor demenin bir başka yolu mu?

Bu bağlamda ‘günbatımı güzeldir’ ve ‘günbatımı güzel değildir’ ifadeleri birbirleriyle çelişik değildir; çünkü farklı kişilerin sözleri olarak her ikisi de doğru olabilir.

‘‘G nbatımından hoşlanıyorum’’ tümcesinin ‘‘G nbatımından hoşlanmıyorum’’ tümcesiyle çelişmesi, ancak ve ancak aynı anda aynı kişi tarafından söylenmişse söz konusu olabilir.

Yani bir Őeyden hoşlanıp hoşlanmamamın nedenleri nesneden çok kendimle ilgilidir. Peki bir Őeyin güzel olup olmaması da, nesneden çok yine kendimle mi ilgilidir?

Yani güzellik sadece bir tercih sorunu mu?

Neyi güzel olarak kabul ettiğim sadece bana mı bağlı?

Esasen ‘güzel’ sözcüğü çoğu durumda metaforik olarak kullanılıyor ve belirli kuramlar ve dünya görüşleri bağlamında farklı olarak anlamdırılıyor.

Bu bağlamda güzellik terimi, diğer terimler gibi bir terim olarak görülmelidir. Günümüz için estetikte en önemli terim olma özelliğini kaybetmiştir.

Düşünce tarihinde  ne çıkmış klasik kuramların etkisinin azalmasıyla, güzellik terimi önemini kaybetmiş gibi görünüyor.

Örnek Bir Kuram: klasik güzellik kuramı (metafizik güzellik kuramı) Güzellik teriminin estetik kullanımına açıklama getiriyor.

Tüm parçaları birbiriyle uyumlu bir ilişki içinde olan ve birbirine bağlı bütünsel bir yapı oluşturan bir evren anlayışı

Bu anlayışta, işte bu uyumlu ilişki ve yapı güzel olarak sunulmaktadır.

Yani güzellik, düzenin ve kurulan uyumlu ilişkinin metafizik bir ilkesi olarak görülür.

Uyumsuzluk ve düzensizlik ise çirkin olarak adlandırılır.

Örnek: Müzikte güzel olan, seslerin uyumu ve düzenliliğidir. (edebiyat, resim, mimari vb.)

Uyumu matematiksel düzenle, güzelliği de uyumlu yapıyla ilişkilendirerek, tüm sanat türlerini bu temel güzellik paradigması altında (en temelde müzik) bir araya getirebiliriz.

Bu yaklaşımda güzellik, evrendeki düzenin içsel bir parçası olarak görülür. Bu yaklaşım, klasik sanat ve güzellik kuramlarının temel özelliğidir. (Platon, Plotinos)

Güzellik en yüksek gerçeklik alanı alanı, diğer her şey ona katılıyor ya da pay alıyor. (Platon)

Platon ve Plotinos'a dayanan bu yaklaşımda, güzellik temel ve en önemli terim olarak karşımıza çıkar. Ancak organik ve bütünsel bir evren yapısına ve buradaki matematiksel ilişkilerin metafizik içerimlerine inanıyorsak bu geçerlidir.

Bu noktada estetik dili kullanım biçimimiz, benimsediğimiz inanç ve kuramların çerçevesine bağlıdır. Bu inanç ve kuram değiştiğinde dilimiz de bununla birlikte değişmek durumundadır.

'Güzellik nedir?' sorusundaki tuhaflık ise, günümüzde klasik güzellik anlayışlarına karşı artık daha mesafeli olmamızdır.

Kaynak: Dabney Townsend, Estetiğe Giriş, 2002.